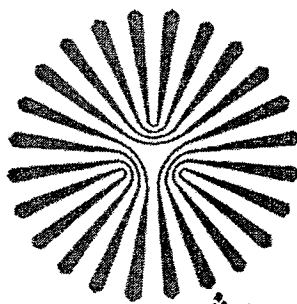

سلافة

دانشگاه پیام نور - کتابخانه مرکزی
بخش نشریات

شماره ثبت	PIR
شماره در کتابخانه	۷۴۸
شماره و کتابخانه	۸۶۰۵۳

دانشگاه پیام نور

دانشکده‌ی علوم انسانی

گروه زبان‌شناسی و زبان انگلیسی

بررسی میزان تاثیر دوزبانه بودن بر مهارت خواندن (فارسی) کودکان دوزبانه ترک در مقایسه با کودکان

دوزبانه کرد پایه سوم ابتدایی شهرستان مهاباد در سال تحصیلی ۸۶-۸۵

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته آموزش زبان فارسی گرایش برنامه ریزی درسی

مؤلف

لیلا عباسی طاهر

استاد راهنما

دکتر مرضیه عارفی

استاد مشاور

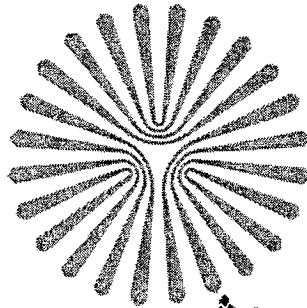
دکتر بهمن زندی

تیر ماه ۸۶

۱۰۵۲۱۰

کتابخانه مرکزی
دانشگاه پیام نور

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۴

دانشگاه سям نور

تصویب نامه

پایان نامه تحت عنوان:

بررسی میزان تاثیر دو زبانه بودن بر مهارت خواندن

کودکان دو زبانه ترک در مقایسه با کودکان دوزبانه

کرد پایه سوم ابتدایی شهرستان مهاباد در سال تحصیلی ۸۵-۸۶

تاریخ دفاع ۸۶ / ۴ / ۵

درجه : عال

نمره: $\frac{۲۰}{۲۰}$

اعضای هیات داوران :

نام و نام خانوادگی

۱- خانم دکتر خانم مرضیه عارفی

۲- آقای دکتر بهمن زندی

۳- خانم دکتر بلقیس روشن

۴- خانم دکتر بلقیس روشن

هیات داوران

استاد راهنما

استاد مشاور

استاد داور

نماینده گروه

مرتبۀ علمی

استاد

استاد

استاد

استاد

۱۰۵۳۱۰

فهرست مطالب

ا	چکیده
ب	تقدیم به
ت	تشکر و قدردانی

فصل یک: طرح تحقیق

۲	۱-۱ مقدمه
۳	۱-۲ بیان مساله
۵	۱-۳ ضرورت و اهمیت پژوهش
۸	۱-۴ هدف‌ها
۸	۱-۵ سوالات پژوهش
۸	۱-۵-۱ سوال اصلی پژوهش
۸	۱-۵-۲ سوالات فرعی پژوهش
۸	۱-۶ فرضیه‌ها
۹	۱-۷ متغیرهای تحقیق
۹	۱-۷-۱ متغیر مستقل
۹	۱-۷-۲ متغیر وابسته
۹	۱-۷-۳ متغیرهای مداخله‌گر
۹	۱-۸ محدودیت‌های تحقیق
۹	۱-۸-۱ محدودیت‌هایی که در اختیار پژوهشگر نبودند
۹	۱-۸-۲ محدودیت‌هایی که در اختیار پژوهشگر بودند
۱۰	۱-۹ مفاهیم کلیدی
۱۰	۱-۹-۱ دوزبانه
۱۰	۱-۹-۲ یک‌زبانه
۱۰	۱-۹-۳ زبان مادری
۱۰	۱-۹-۴ زبان مدرسه
۱۰	۱-۹-۵ کودکان دوزبانه
۱۰	۱-۹-۶ دوره‌ی ابتدایی
۱۰	۱-۹-۷ پایه‌ی تحصیلی
۱۱	۱-۹-۸ خواندن

فصل دوم: مبانی نظری پژوهش

۱۳	۲-۱ مقدمه
۱۴	۲-۲ تعریف زبان و اهداف زبان‌آموزی

- ۲-۳ اهمیت زبان..... ۱۴
- ۲-۴ فراگیری زبان..... ۱۵
- ۲-۴-۱ نظریه‌ی اسکینر..... ۱۵
- ۲-۴-۲ نظریه‌ی چامسکی..... ۱۶
- ۲-۴-۳ نظریه‌ی برگ..... ۱۶
- ۲-۵ فنون زبان‌آموزی..... ۱۷
- ۲-۶ مهارت‌های زبانی و نقش آن‌ها در پیشبرد اهداف زبان‌آموزی..... ۱۸
- ۲-۷ حوزه‌های مورد مطالعه‌ی زبان..... ۱۹
- ۲-۸ نقش‌ها یا دلایل استفاده از زبان..... ۱۹
- ۲-۹ آگاهی فرازبانی..... ۲۰
- ۲-۱۰ انواع دوزبانه‌ها..... ۲۰
- ۲-۱۱ عوامل موثر بر دوزبانگی..... ۲۲
- ۲-۱۲ ویژگی‌های اساسی انسان دوزبانه..... ۲۳
- ۲-۱۲-۱ استقلال دوویژگی..... ۲۴
- ۲-۱۲-۲ جابجایی..... ۲۴
- ۲-۱۲-۳ ترجمه..... ۲۴
- ۲-۱۳ سن یادگیری دوزبانگی (زبان دوم)..... ۲۴
- ۲-۱۴ طبقه‌بندی افراد دوزبانه بر اساس سن..... ۲۵
- ۲-۱۴-۱ دوزبانگی هم‌زمان و هماهنگ..... ۲۵
- ۲-۱۴-۲ دوزبانگی متوالی و ترکیبی..... ۲۵
- ۲-۱۵ طبقه‌بندی دوزبانه‌ها بر اساس مهارت زبانی..... ۲۵
- ۲-۱۵-۱ دوزبانگی متوازن..... ۲۵
- ۲-۱۵-۲ دوزبانگی نامتوازن..... ۲۵
- ۲-۱۵-۳ دوزبانگی به وجود آمده توسط جامعه در نظام آموزشی..... ۲۵
- ۲-۱۵-۳-۱ دوزبانگی افزایشی..... ۲۶
- ۲-۱۵-۳-۲ دوزبانگی کاهش‌ی..... ۲۶
- ۲-۱۵-۵ دوزبانگی ناشی از برنامه‌های آموزشی..... ۲۶
- ۲-۱۶ دوزبانگی و تکالیف شناختی پیاژه..... ۲۶
- ۲-۱۷ پیشینه‌ی زبانی دانش‌آموز..... ۲۶
- ۲-۱۸ پیامدهای یادگیری زبان دوم..... ۲۷
- ۲-۱۹ دیدگاه‌های دانش‌آموزان در مورد ارزش فراگیری زبان دوم..... ۲۸
- ۲-۲۰ نظام آموزشی و پیامدهای شناختی، عاطفی دوزبانگی..... ۲۹

۳۰.....	۲-۲۱ تنوع زبانی در ایران.....
۳۲.....	۲-۲۲ برنامه‌ریزی برای آموزش دوزبانه‌ها.....
۳۶.....	۲-۲۳ نقش محیط و فرهنگ در زبان.....
۳۷.....	۲-۲۴ خواندن.....
۳۹.....	۲-۲۵ اهمیت خواندن.....
۴۰.....	۲-۲۶ رابطه خواندن و موفقیت در مدرسه.....
۴۰.....	۲-۲۷ خاستگاه آموزش خواندن.....
۴۱.....	۲-۲۸ آغاز خواندن رسمی.....
۴۲.....	۲-۲۸-۱ مرحله‌ی واژه‌نگاری.....
۴۲.....	۲-۲۸-۲ مرحله‌ی الفبایی.....
۴۲.....	۲-۲۸-۳ مرحله‌ی املایی.....
۴۳.....	۲-۲۹ سال‌های میانه.....
۴۳.....	۲-۲۹-۱ رشد فهم کلی متن و افزایش واژگان.....
۴۴.....	۲-۳۰ خواننده‌ی بزرگسال.....
۴۴.....	۲-۳۱ کمک‌های جانبی برای فهم متن.....
۴۵.....	۲-۳۲ پیش‌سازمان دهنده‌ها.....
۴۵.....	۲-۳۳ روش‌های واکنش فعال.....
۴۶.....	۲-۳۴ فرایند آموزش خواندن.....
۴۹.....	۲-۳۵ الگوی تعاملی (کشی - واکنشی).....
۴۹.....	۲-۳۶ مراحل اکتساب مهارت خواندن.....
۴۹.....	۲-۳۶-۱ مرحله‌ی اول: خواندن کلیات.....
۵۰.....	۲-۳۶-۲ مرحله‌ی دوم: یادگیری جزئیات.....
۵۰.....	۲-۳۶-۳ خواندن بدون آگاهی از جزئیات.....
۵۰.....	۲-۳۷ مهارت‌های موثر در رشد خواندن.....
۵۳.....	۲-۳۷-۱ مرحله‌ی اول: آماده شدن برای شروع خواندن.....
۵۳.....	۲-۳۷-۲ مرحله‌ی آغازین در یادگیری خواندن.....
۵۴.....	۲-۳۷-۳ رشد سریع مهارت‌های خواندن.....
۵۴.....	۲-۳۷-۴ مرحله‌ی خواندن گسترده.....
۵۴.....	۲-۳۷-۵ مرحله‌ی پنجم: پالایش خواندن.....
۵۵.....	۲-۳۸ کسب مهارت درک مطلب.....
۵۵.....	۲-۳۸-۱ عقاید ساده‌ای درباره‌ی درک مطلب.....
۵۶.....	۲-۳۹ چهارچوب درک مطلب.....

۵۸.....	۲-۴۰ موضوعات و مدل‌های ذهنی.....
۵۸.....	۲-۴۱ خواندن و فراگرد روانی - زبانی.....
۵۹.....	۲-۴۲ ارتباط بین گوش دادن و خواندن.....
۶۱.....	۲-۴۳ یادگیری خواندن و دوزبانه بودن کودک.....
۶۲.....	۲-۴۴ گویش مادری و مهارت خواندن.....
۶۲.....	۲-۴۵ رابطه‌ی جنسیت و مهارت خواندن.....
۶۳.....	۲-۴۶ رابطه‌ی سن و مهارت خواندن.....
۶۳.....	۲-۴۷ رابطه‌ی بین وضعیت اقتصادی - اجتماعی دانش‌آموزان و مهارت خواندن.....
۶۴.....	۲-۴۸ نقش مراکز پیش‌دبستانی در مهارت خواندن.....
۶۵.....	۲-۴۹ نتایج تحقیقات.....
۶۵.....	۲-۴۹-۱ نتایج تحقیقات خارجی.....
۶۸.....	۲-۴۹-۲ نتایج تحقیقات داخلی.....
۶۹.....	۲-۵۰ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....

فصل سوم: روش تحقیق

۷۳.....	۳-۱ مقدمه.....
۷۴.....	۳-۲ روش تحقیق.....
۷۴.....	۳-۲-۱ روش علی - مقایسه‌ای.....
۷۴.....	۳-۳ جامعه‌ی آماری و تعداد نمونه.....
۷۵.....	۳-۴ ابزار اندازه‌گیری.....
۷۶.....	۳-۴-۱ آزمون فهم خواندن.....
۷۶.....	۳-۴-۲ پرسش‌نامه.....
۷۶.....	۳-۵ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۷۸.....	۴-۱ مقدمه.....
۷۸.....	۴-۲ یافته‌های توصیفی.....
۷۸.....	۴-۲-۱ توزیع آزمودنی‌ها به تفکیک زبان.....
۷۸.....	۴-۲-۲ توزیع آزمودنی‌ها به تفکیک جنسیت.....
۷۹.....	۴-۲-۳ توزیع آزمودنی‌ها به تفکیک سواد مادر.....
۷۹.....	۴-۲-۴ توزیع آزمودنی‌ها به تفکیک سواد پدر.....
۸۰.....	۴-۲-۵ توزیع آزمودنی‌ها به تفکیک شغل پدر.....
۸۰.....	۴-۲-۶ توزیع آزمودنی‌ها به تفکیک شغل مادر.....
۸۱.....	۴-۲-۷ توزیع آزمودنی‌ها به تفکیک گذراندن دوره‌ی آمادگی.....

- ۴-۳ یافته‌های استنباطی..... ۸۱
- ۴-۳-۱ فرضیه‌ی یک: بین کودکان دوزبانه ترک و کودکان دوزبانه کرد از لحاظ فهم خواندن(فارسی) تفاوت وجود دارد... ۸۱
- ۴-۳-۲ فرضیه‌ی دو: بین جنسیت و فهم خواندن (فارسی) دانش آموزان دوزبانه تفاوت وجود دارد ۸۱
- ۴-۳-۳ فرضیه‌ی سه: بین سطح سواد والدین و مهارت خواندن(فارسی) دانش آموزان دوزبانه رابطه وجود دارد ۸۲
- ۴-۳-۴ فرضیه‌ی چهار: بین گذراندن دوره آمادگی و فهم خواندن(فارسی) دانش آموزان دوزبانه رابطه وجود دارد..... ۸۳
- ۴-۳-۵ فرضیه‌ی پنج: شغل والدین دانش آموزان دوزبانه بر فهم خواندن (فارسی) تاثیر گذار است..... ۸۳

فصل پنجم: بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

- ۵-۱ مقدمه..... ۸۶
- ۵-۲ بحث و نتیجه‌گیری..... ۸۶
- ۵-۲-۱ فرضیه‌ی یک..... ۸۷
- ۵-۲-۲ فرضیه‌ی دو..... ۸۸
- ۵-۲-۳ فرضیه‌ی سه..... ۸۹
- ۵-۲-۴ فرضیه‌ی چهار..... ۹۰
- ۵-۲-۵ فرضیه‌ی پنج..... ۹۰
- ۵-۳ پیشنهادات و رهنمودهای تحقیق..... ۹۱
- ۵-۳-۱ پیشنهاداتی پژوهشی..... ۹۱
- ۵-۳-۲ پیشنهاداتی کاربردی..... ۹۱
- ۵-۴ سخن آخر

پیوست

- پرسشنامه..... ۹۴
- نمونه متن یک..... ۹۵
- نمونه متن دو..... ۹۶
- نمونه متن سه..... ۹۷
- نمونه متن چهار..... ۹۸
- فهرست منابع فارسی..... ۱۲۰
- فهرست منابع خارجی..... ۱۲۴
- واژه‌نامه

- الف: واژه‌نامه‌ی انگلیسی به فارسی ۱۲۶
- ب: واژه‌نامه‌ی فارسی به انگلیسی..... ۱۲۸
- چکیده به انگلیسی..... ۱۳۰

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱۸.....	نمودار ۱-۲: ارکان زبان و ارتباط مراحل تکاملی آن.....
۳۸.....	نمودار ۲-۲: فرایند خواندن.....
۴۸.....	نمودار ۲-۳: رویکرد علامت‌گذاری.....
۴۸.....	نمودار ۲-۴: رویکرد معنا و مفهوم.....
۴۹.....	نمودار ۲-۵: ارتباط درونی فرایند خواندن.....
۵۲.....	نمودار ۲-۶: مخروط رشد خواندن.....
۵۷.....	نمودار ۲-۷: اجزای درک مطلب.....

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۶۰	جدول ۱-۲: تشابهات بین مهارت‌های دریافتی.....
۷۴	جدول ۱-۳: آمار دانش‌آموزان پایه‌ی سوم ابتدایی سطح شهرستان مهاباد.....
۷۵	جدول ۲-۳: مدارس انتخاب شده برای انجام تحقیق.....
۷۸	جدول ۱-۴: فراوانی و درصد آزمودنی‌ها بر حسب زبان.....
۷۸	جدول ۲-۴: فراوانی و درصد آزمودنی‌ها بر حسب جنسیت.....
۷۹	جدول ۳-۴: فراوانی و درصد شغل مادران آزمودنی‌ها.....
۷۹	جدول ۴-۴: فراوانی و درصد شغل پدران آزمودنی‌ها.....
۸۰	جدول ۵-۴: فراوانی و درصد سواد پدران آزمودنی‌ها.....
۸۰	جدول ۶-۴: فراوانی و درصد سواد مادران آزمودنی‌ها.....
۸۱	جدول ۷-۴: فراوانی و درصد آزمودنی‌ها به تفکیک گذراندن دوره‌ی آمادگی.....
۸۱	جدول ۸-۴: مقایسه‌ی میانگین نمرات مهارت‌های خواندن آزمودنی‌ها.....
۸۲	جدول ۹-۴: مقایسه‌ی میانگین نمرات مهارت‌های خواندن آزمودنی‌ها با در نظر گرفتن جنسیت.....
۸۲	جدول ۱۰-۴: تحلیل واریانس یک‌طرفه در مهارت‌های خواندن آزمودنی‌ها با شغل پدر.....
۸۳	جدول ۱۱-۴: مقایسه‌ی میانگین نمرات مهارت‌های خواندن آزمودنی‌ها بر حسب گذراندن دوره‌ی آمادگی.....
۸۴	جدول ۱۲-۴: تحلیل واریانس یک‌طرفه در مهارت‌های خواندن آزمودنی‌ها با سواد پدر.....
۸۴	جدول ۱۳-۴: تحلیل واریانس یک‌طرفه در مهارت‌های خواندن آزمودنی‌ها با سواد مادر.....

«اگر عشق به مطالعه از همان اوان کودکی در نهاد کودک بارور نشود
و اگر مطالعه به عنوان یک نیاز معنوی زندگی کودک در نیاید،
روح او در سنین جوانی تهی خواهد بود.
آن وقت است که بدی‌ها که خدا می‌داند از کجا می‌آیند،
باعث لغزش او خواهد شد.»
«وایسلی سوخوملینسکی»

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی میزان تاثیر دوزبانه بودن بر مهارت خواندن کودکان دوزبانه ترک و کرد است. در این بررسی، ابتدا دیدگاه‌های زبان شناسان و روان شناسان در مورد زبان، فراگیری زبان، دوزبانه بودن و همچنین خواندن و مهارت درک و فهم متن بررسی می‌گردد. در این پژوهش تفسیرهای نظری مناسبی پیشنهاد می‌شود تا درک و فهم خواندن کودکان دوزبانه (ترک و کرد) مشخص گردد. افزون بر این رابطه مهارت خواندن با سطح سواد والدین، طبقه اقتصادی - اجتماعی (شغل والدین)، گذراندن دوره آمادگی و جنسیت مورد بحث قرار می‌گیرد. آزمودنی‌های این آزمون شامل ۲۹۳ دانش آموز کلاس سوم دبستان‌های دولتی و غیر انتفاعی شهر مهاباد می‌باشد. زبان مادری این کودکان ترکی یا کردی است، در مدرسه به زبان فارسی تعلیم می‌بینند و از طبقات مختلف اجتماعی و اقتصادی انتخاب شده‌اند. آزمون تحلیل خواندن نیل برای بررسی مهارت خواندن این کودکان دوزبانه به کار گرفته شده است و نتایج حاصل با استفاده از آمارهای تحلیل واریانس و t تست مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. این پژوهش نشان داد که :

- ۱- بین دوزبانگی و مهارت خواندن دانش آموزان دوزبانه در پایه سوم ابتدایی رابطه معنی داری وجود ندارد.
- ۲- بین جنسیت و فهم خواندن دانش آموزان دوزبانه تفاوت وجود دارد.
- ۳- شغل والدین (وضعیت اقتصادی- اجتماعی) دانش آموزان دوزبانه بر مهارت خواندن آنها در پایه سوم تاثیرگذار است.
- ۴- بین گذراندن دوره آمادگی و فهم خواندن (فارسی) دانش آموزان دوزبانه رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۵- سطح تحصیلات والدین (پدر- مادر) بر مهارت خواندن (فارسی) دانش آموزان دوزبانه تاثیرگذار است.

به یاد پدرم

تقدیم به:

مادرم و همسر

تشر و قدردانی

حمد و ثنا خداوندی را سزاست که انعامش از شمار افزون و شکر و سپاسش از توان بندگان ضعیف برون و به حجاب شوکت و عزت از عقول دور، اما به لطف و مرحمت بر بندگان بسیار نزدیک است.

بدینوسیله از استاد عالی قدر سرکار خانم دکتر مرضیه عارفی به خاطر زحمات بیدریغ ایشان و حوصله و عنایت فراوانی که در هدایت و راهنمایی این رساله مبذول داشته اند و با دقت نظر خاص خویش در تمامی مراحل کار ارشادم نموده اند، بی نهایت سپاس گذارم.

از زحمات بی‌شائبه استاد ارجمند جناب آقای دکتر بهمن زندی که با راهنمایی های ارزنده شان در کلیه مراحل روشنگر راه بودند صمیمانه قدردانی می‌نمایم.

ابراز محبت استاد بزرگوار سرکار خانم دکتر روشن مدیر محترم گروه آموزش زبان فارسی که در انجام امور گروه دلسوزانه عمل کرده اند، درخور قدردانی است.

فصل اول

طرح تحقیق

۱-۱ مقدمه

اصلی ترین شیوه آموختن و کسب دانش، آگاهی در انسان از طریق خواندن می باشد، که هدف آن یادگیری بوده و از پیشرفته ترین و پیچیده ترین توانائی ها و فعالیت های ذهنی انسان به شمار می رود. اغلب دیگر راه های فراگیری نیز هر یک به نحوی با توانایی خواندن در ارتباط بوده و به طور کلی مطالعه و درس خواندن بر مبنای آن استوار است.

کودکانی که ناتوانایی های یادگیری دارند، امکان دارد دشواری هایی در هر یک از حیطه های یادگیری یا رشد داشته باشند. اما به نظر می رسد که ضعف مهارت های خواندن مشکل اکثریت کودکانی است که نمی توانند در برنامه های آموزشی مدرسه پیشرفت هایی حاصل نمایند. از لحاظ تاریخی، آموزش خواندن اولین مسوولیت مدارس بوده است. [قشلاقی، ۱۳۷۶]

بلوم^۱ [به نقل از سیف، ۱۳۷۱] منشا اصلی شکست تحصیلی را نداشتن پیش نیازهای لازم دروس می داند و موفقیت و کارایی فرد را منوط به دریافت پیش نیازهای لازم پیش از شروع به یادگیری دروس بعدی می داند، به نظر وی دسته ای از پیش نیازهای مشترک برای فراگیری دروس مدرسه وجود دارد که یکی از آنها مهارت خواندن و فهمیدن زبان مادری است.

چریان^۲ [۱۹۹۴] می گوید: بین نوع خانواده از لحاظ عاطفی و هم نوایی گروهی داخلی و عادت های مطالعه آن با مهارت خواندن و پیشرفت تحصیلی کودکان آن خانواده رابطه مثبت وجود دارد.

ریتزامر^۳ [۱۹۹۰] در نتیجه پژوهشی که در زمینه تاثیر تقویت مهارت خواندن در پیشگیری از افت تحصیلی انجام داده است، چنین اظهار می دارد که تقویت مهارت خواندن باید هر چه زودتر در مدارس شروع شود و کلاس های آن نیز توسط معلمان اداره شود که به تفاوت های فردی دانش آموزان توجه دارند و خودپنداری مثبت را در آنها

۱- Bloom
۲ - Cherion
۳ - Reitzammer

پرورش می‌دهند. این روش باعث می‌شود که مهارت خواندن دانش‌آموزان ترقی و بهبود یابد و این بهبودی خواندن باعث پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان گردد.

ویشل^۱ [۱۹۸۸] در زمینه ارتباط بین مهارت‌های درک خواندن و سازگاری‌های عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی اسرائیلی تحقیقی انجام داده است. نتایج این پژوهش نشان داد دانش‌آموزانی که از درک خواندن برخوردارند در سازگاری‌های عاطفی، تفاهم با معلمان، خود پنداری و انگیزش برای ارتباط و تعاملات اجتماعی عملکرد بالایی از خود نشان می‌دهند و در سازگاری اجتماعی نیز قابل مقایسه با دیگران بودند.

منفرد [۱۳۷۴]، طبری [۱۳۵۷]، علی‌زاده [۱۳۸۳]، مرتضی‌نژاد [۱۳۸۱] و دیناروند [۱۳۷۳] نیز در تحقیقات خود به نتایج مشابهی دست یافته‌اند.

بدیهی است که این‌گونه تحقیقات در مناطق دوزبانه از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. در حالی که کودکان در خانه و در مدت سال‌های کودکی و پیش از دبستان به زبان مادری تکلم می‌نمایند و به آن خو گرفته و عادت کرده‌اند، با ورود به مدرسه با یک زبان بیگانه‌ای مواجه می‌شوند که می‌بایست با آن بخوانند، بنویسند و صحبت کنند، نیازهایشان را مطرح کنند و مطالب درسی را بفهمند و در دروس مختلف پیشرفت نمایند. اینجاست که اهمیت مهارت خواندن و درک و فهم مطالب خوانده شده روشن می‌گردد و مشکلات متعددی خودنمایی می‌کنند. لذا پژوهش حاضر درصدد پرداختن به این موضوع است و می‌خواهد آن را به طریق علمی-تحقیقی مورد مطالعه و کنکاش قرار دهد.

پژوهش حاضر بر این مبناست که می‌توان دانش‌آموزان دوره ابتدایی را از اولین سالهای ورودشان به مدارس با مهارت‌های خواندن آشنا ساخت، مهارت‌هایی که چنانکه با عرضه فنون جذاب و روش‌های فعال همراه شود، می‌تواند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را تضمین کند. این تحقیق با اجرای آزمون خواندن، سطح توانمندی دانش‌آموزان را در زمینه مهارت خواندن و میزان درک و فهم مطالب مشخص کرده و رابطه آن را با دوزبانی می‌زبان مورد بررسی قرار می‌دهد.

۱-۲ بیان مسأله:

مسأله‌ی دوزبانی در سال‌های اخیر باعث افزایش علاقه به تحقیق در مورد زبان گردیده است. زبان‌شناسان، روان‌شناسان و جامعه‌شناسان، دوزبانه‌ها را از دیدگاه‌های مختلف مورد بررسی قرار داده‌اند تا بفهمند دوزبانی چگونه توانایی‌های شناختی مثل حافظه، ادراک و آگاهی‌های فرازبانی را تحت تاثیر قرار می‌دهد [علی‌زاده، ۱۳۸۳].

یادگیری زبان دوم یکی از مسایل عمده و چالش برانگیز در حوزه آموزش زبان است. دلیل این امر گستردگی زبان در درون کشورها و همچنین ورود فرد به سرزمینی است که مردم آن جا به زبانی دیگر صحبت می‌کنند. در میان کشورهای که در آن دو یا چند زبانی مسأله اساسی تلقی می‌شود ایران نیز توجه زیادی را به خود جلب کرده است. استان آذربایجان غربی نیز یکی از استان‌های دوزبانه کشور است که در آن زبان‌های کردی و ترکی رایج است. که طبعاً این امر مسایل خاصی را در زمینه آموزش برای کودکان دوزبانه در پی خواهد داشت. در کل دوزبانی عبارت است از موقعیتی که در آن شخص برای برقراری ارتباط با دیگران به طور متناوب [بسته به موقعیت‌های خاص] از دو یا چند زبان استفاده می‌کند. در این پژوهش منظور از زبان دوم همان زبان رسمی است که با آموزش فرا گرفته می‌شود و زبان اول همان زبان مادری افراد است که به صورت طبیعی فرا گرفته می‌شود. در

۱-Weisel

اکثر مناطق دو زبانه، رو به رو شدن کودکان با زبان دوم [زبان رسمی کشور] و در معرض زبان دوم قرار گرفتن مسأله اساسی تلقی می‌شود.

یکی از مهم‌ترین یادگیری‌های کودک، یادگیری زبان است و وظیفه اصلی آموزش و پرورش رسمی در سال‌های اول مدرسه، یاد دادن خواندن است. اگر کودک نتواند بخواند چیزی نخواهد آموخت و اگر این کار را به سهولت انجام دهد رغبت بیشتری برای یادگیری دارد.

بنا بر عقیده برنشتاین^۱ [۱۹۵۸] چون آموزش و پرورش رسمی، با زبان رسمی انجام می‌گیرد، که عموماً ساختی گسترده‌تر و پیچیده‌تر داشته و ارائه‌کننده مفاهیم و تجارب وسیع‌تر می‌باشد، بدین لحاظ کودکانی که با زبان‌های محلی تکلم می‌کنند، عموماً با زبان رسمی که در مدارس برای آموزش مورد استفاده قرار می‌گیرد، آشنا نیستند و این امر، پیشرفت تحصیلی آنان را با مانع روبرو می‌سازد.

روش آموزش خواندن در مدارس ابتدایی، بحث‌های زیادی را برانگیخته است. مسئولان آموزشی با اکراه پذیرفته‌اند که آموزش خواندن در کلاس‌های ابتدایی، به اندازه کافی با موفقیت همراه نبوده است [گودمن^۲ و فرناندز^۳ ۱۹۹۲] [نقل از رایلی^۴، ۱۳۸۰ ص ۲۶].

کودکی که آمادگی لازم را جهت سازگاری با محیط جدید مدرسه ندارد، نمی‌تواند بدون مقدمه آموختن را آغاز کند. بنابراین نقش مراکز پیش دبستانی در آماده نمودن کودکان برای ورود به محیط مدرسه و آشنایی با قوانین و مقررات مدرسه، و آماده نمودن کودک برای آموزش و آشنایی با آموزگار، همکلاسی‌ها، کلاس درس و ... را نباید نادیده گرفت.

برنامه‌های آموزشی و پرورشی کودکان پیش دبستانی باید با توجه به نیازها و استعداد‌های آنان طراحی شود. رشد ارتباطات اجتماعی و خودیاری و آموزش مقدمات خواندن و نوشتن و حساب کردن و پرورش ذوق کودکان با توجه به زمینه تفاوت‌های فردی آنان و در جهت وصول به هدف‌های اصلی و هدف‌های جزئی از وظایف مهم مراکز پیش دبستانی است. در این میان باید دقت داشت که برنامه‌های پیش دبستانی برای کودکانی که زبان مادری آنان متفاوت از زبان رسمی کشور است باید متناسب و همسو با نیازها و شرایط آنان باشد تا این کودکان بتوانند آمادگی لازم را برای شرکت در فعالیت‌های آموزشی مدرسه کسب کنند، که رشد مهارت‌های زبانی یکی از مهم‌ترین آنهاست. فهم زبان وسیله مهمی است که کودک با کمک آن سخنان معلم را می‌فهمد و رهنمودهای او را دنبال می‌کند. زبان بیانی کودک و توانایی او در سخن گفتن روان و شمرده با معلم و همسالان، توانایی صحبت کردن به زبان رسمی کلاس درس، توانایی اظهار نیازها و نظریه‌های کودک، بکارگیری زبان اشاره، یادگیری اسامی افراد و اشیاء و مکان‌ها، استفاده از کلمات برای رساندن مفاهیم و بکاربردن صفات و حروف اضافه و مانند آن از جمله مهارت‌های زبانی هستند. در مجموع می‌توان گفت اعتقاد بر این است که: «ریشه تمام جنبه‌های درس مدرسه‌های ابتدایی را باید در گروه‌های مهد کودک و کودکان‌ها جستجو کرد. کودک در این گروه سنی برداشت‌ها و تجربه‌های اساسی را کسب می‌کند. مهارت‌هایش را گسترش می‌دهد و مفاهیم ضروری برای تمام شاخه‌های دانش را بنیان می‌نهد. او در سطح سنی مربوط به خود آنچه را برای آموزش بعدی اساس کار خواهد

۱-Bernstein

۲-Goodman

۳-Fernandes

۴-Riley

بود، فرا می‌گیرد. وی هنگامی که در یک برنامه درسی خوب طراحی شده تجربه کسب می‌کند، شادمان به کل دنیای دانش گام می‌گذارد». [ناعمی، ۱۳۸۳ ص ۷۲]

در حالی که بر اساس پژوهش‌های کارشناسان، تقویت زبان آموزی، غنی سازی مهارت‌های خواندن و توجه ویژه به درک مطلب در تمام نظام‌های آموزشی جهان از ابتدای سال‌های تحصیل مخصوصاً در دوره قبل از دبستان با جدیت دنبال می‌شود ایران سال ۱۳۸۴ در مطالعه‌ی بین‌المللی پیشرفته سواد خواندن پرلز از بین ۳۵ کشور جهان در رتبه ۳۲ قرار گرفت. و این جای بسی تأمل و تأسف است. [نقل از جوان، شنبه ۹ مهر ۸۴، شماره ۲۶].

امر یادگیری و یاددهی، بسیار پیچیده است، زیرا وقتی متغیرهای مختلف مانند سوابق خانوادگی، ریشه‌های قومی، وضع اقتصادی و اجتماعی خانواده، سطح تحصیلات والدین، تفاوت‌های معلمان و سایر متغیرها را مورد مطالعه قرار می‌دهیم و اثر و نفوذ هر یک را لحاظ می‌کنیم، برای توضیح روابط متغیرها، دچار چالش عجیبی می‌شویم. اما هدف عمده این پژوهش، یافتن تأثیر دوزبانگی بر مهارت خواندن کودکان دوزبانه‌ی ترک و کودکان دوزبانه‌ی کرد می‌باشد.

۳-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش:

زبان، به عنوان وسیله‌ای با اهمیت در ارتباط بین انسان‌ها و انتقال مفاهیم، تلقی می‌گردد. بسیاری از مشکلات افراد در مورد عدم ارتباط با دیگران به مسائل زبان مربوط می‌شود یک بخش از ناتوانی‌های یادگیری مربوط به محرومیت‌های زبانی است. بر طبق نظر برنشتاین [۱۹۵۸] کودکانی که مدرسه را با محرومیت‌های زبانی شروع می‌کنند، نه تنها در بیان مطالب و مفاهیم و مهارت‌های زبانی و املا و انشا مشکل دارند، بلکه بطور کلی ارائه تفکر ذهنی پیشرفته برای آنها، با اشکال صورت می‌گیرد [والاس^۱ و دیگران، ۱۳۶۹].

یکی از مسائلی که طی سال‌های مدید، پژوهشگر، چه به عنوان معلم و مربی و چه به عنوان کارشناس دوره آموزش ابتدایی، به آن برخورد می‌کند، وضعیت دسته‌ای از دانش‌آموزانی است که به سبب عدم توانایی [ناتوانی] در خواندن دچار افت و شکست تحصیلی می‌شدند و این افت و شکست تحصیلی خود مقدمه بسیاری از اختلالات و مشکلات بعدی می‌شود. کودکانی که ناتوانی‌های یادگیری دارند، امکان دارد دشواری‌هایی در هر یک از حیطه‌های یادگیری یا رشد داشته باشند اما به نظر می‌رسد که ضعف مهارت‌های خواندن مشکل اکثریت کودکانی است که نمی‌توانند در برنامه‌های آموزشی مدرسه پیشرفت‌هایی حاصل نمایند. به گونه‌ای که بسیار مشاهده شده تشریح سوال امتحانی در جلسه امتحان توسط معلم، دانش‌آموز را قادر می‌سازد تا به سوال پاسخ گفته یا مساله را حل کند. حال در این میان وضعیت کودکان دوزبانه‌ای که زبان مادری آنها از زبان رسمی متفاوت است قابل تأمل است. در این گونه مناطق (دوزبانه) دانش‌آموزان مجبورند زبان جدیدی را بیاموزند و تا به حال آنچه را آموخته‌اند دوباره با زبان جدید معادل سازی کنند و واژه‌های جدید و کاملاً بیگانه‌ای را بیان نمایند. [قشلاقی، ۱۳۷۶]

امروزه دوزبانگی و چندزبانگی یک پدیده‌ی جهانی است و تقریباً به ندرت می‌توان کشوری را یافت که لااقل بخش کوچکی از جمعیت آن به دو یا چند زبان تکلم نکنند.

گسترش علم و تکنولوژی، افزایش امکان جابجایی سریع جمعیت، تغییر مداوم شرایط اقتصادی و سیاسی، تغییر افق‌های فرهنگی و نیازها و امیدهای انسان‌ها و بروز فاجعه‌هایی مانند جنگ، بی‌کاری و قحطی؛ همه سبب می‌شوند که دائماً در گوشه و کنار جهان گروه‌های کثیری از مردم محل زیست خود را ترک کنند و در نقاط دیگری از جهان سکونت گزینند. این امر مسلماً مستلزم سازگاری‌های بسیار از جمله سازگاری‌های زبانی، یعنی فراگیری یک زبان

۱- Wallas

جدید است. در کنار این گونه از دوزبانگی که ناشی از جابجایی سریع جمعیت در روزگار ماست، نوع دیگری از دوزبانگی نیز وجود دارد که در مقایسه با نوع اول می‌توان آن را دوزبانگی کلاسیک نامید و آن این‌که در بسیاری از کشورهای جهان به علل تاریخی، گروه‌هایی از مردم که به زبان‌های گوناگون سخن می‌گویند، قرن‌هاست که در کنار هم زندگی می‌کنند. عوامل اقتصادی و فرهنگی در این کشورها به گونه‌ای آرایش یافته‌اند که هر چند یکی از زبان‌های رایج در آن‌ها زبان رسمی شناخته می‌شود، اما عوامل بنیادی گوناگونی سبب شده‌اند که زبان رسمی نتواند زبان یا زبان‌های دیگری را به کلی منسوخ کند. به هر حال دوزبانگی، خواه در شکل نوین و خواه در شکل سنتی آن، مسائلی را برای نظام‌های آموزشی مطرح کرده است که پاسخ‌گویی به آن‌ها به بررسی‌های دقیق و همه‌جانبه نیاز دارد [براهنی، ۱۳۷۱].

مربیان تعلیم و تربیت معتقدند که بهتر است آموزش را با شناخت آن‌چه دانش‌آموزان پیشتر آموخته‌اند یعنی فرهنگ و زبان‌شان شروع کنیم. نادیده گرفتن زبان مادری، یعنی بی‌توجهی به پنج یا شش سال آموخته‌های آنان که احتمالاً با اهمیت‌ترین آموخته‌های دوران زندگی فرد را تشکیل می‌دهد. این بیش‌چندان هم جدید نیست، در قرن هفده، کمینوس [۱۶۷۰-۱۵۹۲] مربی بزرگ اروپایی از نظریه‌ی استفاده از زبان بومی در آموزش ابتدایی (اولیه) طرفداری کرد. استفاده از زبان بومی در آموزش نشانگر احترام به میراث زبانی و همچنین احترام به میراث فرهنگی دانش‌آموز نیز هست. [گیچ^۱ و برلاینر^۲ ۱۹۸۴]

تجربه‌ی کشورهای مختلف حاکی از آن است که شدیدترین صورت پیامدهای منفی دوزبانگی هنگامی بروز می‌کند که زبان مادری وسیله‌ی محاوره در خانه و جامعه است، ولی جایی در نظام رسمی آموزش ندارد. در چنین وضعی فرد دوزبانه احتمالاً نسبت به زبان و فرهنگ خود احساس حقارت و نسبت به زبان و فرهنگ رسمی جامعه احساس بی‌زاری می‌کند. اما در شرایطی که زبان مادری به نحوی در نظام آموزشی راه یافته است و حتی مثل کانادا هر دو زبان در تمام صحنه‌های زندگی فعالند، دوزبانگی پیامدهای منفی در خور توجهی در حیطه‌های عاطفی و نگرشی ندارد و حتی گاه موجب می‌شود که فرد دوزبانه به میزان بیشتری از اعتماد به نفس احساس توانایی و کنترل بیشتر بر محیط برخوردار باشد. دوزبانگی همچنین می‌تواند نقش مفیدی در کاهش تعصبات قومی ایفا کند. دوزبانگی که در کشور ما وجود دارد، می‌تواند به شیوه‌ای مستقیم در توانایی‌های شناختی و تحصیلی افراد تأثیر بگذارد. همه‌ی امتحانات ورودی دانشگاه‌ها و مشاغل به زبان رسمی برگزار می‌شود، لذا هر گونه ضعف و قوتی که داوطلب در زبان رسمی داشته باشد، در نتایج امتحان منعکس خواهد شد [براهنی، ۱۳۷۱].

خواندن رفتاری اکتسابی است و انسان باید آن را از طفولیت یاد بگیرد. این کار به پرورش خاصی نیازمند است که اصولاً به دست آموزگاران صورت می‌پذیرد. این امر در مقطع ابتدایی شکل حساس تری به خود می‌گیرد و در مورد کودکان دوزبانه مسأله پیچیده‌تر می‌شود. توانایی خواندن به مثابه پایه و اساس همه ابعاد یادگیری در موضوعات گوناگون و نیز مبنای رشد فکری شناخته شده است. آگاهی از سطح این توانایی و برنامه‌ریزی در جهت رشد آن برای سیاست‌گذاران و مدیران و برنامه‌ریزان آموزشی اهمیتی خاص دارد.

خواندن و پس از اندک زمانی نوشتن، از نخستین تجربه‌های کودک به هنگام ورود به مدرسه و آغاز یادگیری رسمی [مدرسه‌ای] است. اثر آموزش و یادگیری خواندن در تحصیلات و شخصیت انسان، به قدری زیاد است که کمتر فردی را می‌توان یافت که معلم خواندن و نوشتن کلاس اول ابتدایی خود را فراموش کرده باشد. کسب دانش

۱-Gage

۲-Berlainer